

KAUNO VALSTYBINIS TAIKOMOSIOS IR DEKORATYVINĖS DAILĖS INSTITUTAS SOVIETINĖS IDEOLOGIJS MECHANIZME (1945–1951)

Justina Trilupaitytė

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

Laisvės al. 53, LT-44309 Kaunas

j.trilupaityte@gmail.com

Šio straipsnio tikslas – pokolonijinės teorijos kontekste charakterizuoti meno ir politikos sąveiką stalininiu laikotarpiu vienoje akademinėje menininkų rengimo institucijoje – Kauno valstybinio taikomosios ir dekoratyvinės dailės institute. Pokolonijinės teorijos principai leidžia nusakyti stalininio laikotarpio pobūdį, veikimo mechanizmus ir minėto instituto veiklą bei vietą tuose mechanizmuose. Nepaisant tuo laikotarpiu Sovietų Sąjungoje egzistavusio siekio radikaliai homogenizuoti kultūrinę aplinką, meninę raišką, privačioje institute erdvėje, dėstytojų ir studentų veikloje, kūriniuose galima aptikti ryškių nepritrimo niveliacijai apraiškų, ikikarinės tapybos tradicijos požymių, individualiuose dailininkų kūriniuose tampančių atsvara socialistinio realizmo taisyklėms ne tik stalininiu, bet ir vėlesniais sovietiniais laikotarpiais. Straipsnis parengtas 2013 m. Vytauto Didžiojo universitete apginto bakalaurnio baigiamojo darbo *Lietuvos dailės gyvenimas sovietinės ideologijos sistemoje* (vadovė prof. dr. Rasa Žukienė) pagrindu.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: stalinizmas, pokolonijinė teorija, politinė hegemonija, subalternas, socialistinis realizmas, priešinimasis.

Sovietų Sąjungos ir Lietuvos, kaip šios sąjungos sudėtinio elemento, gyvavimo laikotarpis pasižymėjo totalitarinėms valstybėms būdingais valdymo bruožais ir specifine valdžios struktūrų įtaka visoms tiek viešo, tiek privataus gyvenimo sritims. Sovietų Sąjunga XX amžiuje egzistavo kaip opozicija Vakarų Europos ir JAV kultūroms, grįstoms individualumu, kūrybine ir minties laisve. Šios šalies meninis gyvenimas (su

tam tikrais laikmečio *atšilimais* ir *stagnacijomis*) buvo griežtai reguliuojamas ir bandomas sumodeliuoti pagal bendrą visoms narėms socialistinio realizmo šabloną. Toks valdžios struktūrų diktatas kultūros sferos atžvilgiu geriausiai matomas stalininiu laikotarpiu (1944–1953), kuomet bekompromis, represinis vieno lyderio – Josifo Stalino – diktatas lėmė radikaliausias visuomenines, kultūrinės transformacijas.

THE LIFE OF KAUNAS STATE
INSTITUTE IN THE SYSTEM
OF SOVIET IDEOLOGY MECHANISM
(1945–1951)

Justina Trilupaitytė

SUMMARY

KEYWORDS: Stalinism, post-colonial theory, political hegemony, subaltern, social realism, resistance.

This article examines the activity of Kaunas State Institute of Applied and Decorative Arts during the Stalinist period. The overall characteristic of social and political order of this period is also discussed.

Post-colonial theory is used in this study, whose principles allow the defining of the radical atmosphere of the Stalinist period and the place of an artist and their way of functioning in this atmosphere. Kaunas State Institute of Applied and Decorative Arts had to manoeuvre within a politicised space whose radicalism was determined by the hegemon Josef Stalin and his puppet Communist party, in which the perception of truth and the loss of the boundaries between subjectivity and objectivity of that truth universalised it and the values of the party, thus creating conditions for the relationship of power to develop and to transform the cultural mechanism of hegemony into a politicised apparatus of repression.

In such an environment which was (or was forced to be) homogenous, Kaunas Institute of Applied and Decorative Arts functioned as a dual institution, which publicly (due to the repressive nature of the period) accepted the new rule of social realism but individually, through private lectures and the influences of the professors showed a certain continuation and the significance of the tradition of the pre-war period.

The role of Kaunas State Institute of Applied and Decorative Arts during the Stalinist period can be identified as significant for the further development of Lithuanian art because it was here that students had an opportunity to meet wider stylistic norms, thus preventing

the rule of socialist realism from fully occupying the cultural atmosphere during the Stalinist and subsequent periods of the Soviet regime.